

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA TARBIYA FANINI O'QITISH
JARAYONIDA O'QUVCHILARDA FUQAROLIK POZITSIYASINI
SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Yusupova Nasiba Shuhratjanovna

Urganch RANCH texnologiya universiteti magistranti

yusupovanasiba1986@gmail.com

+998(97) 211-41-24

Annotatsiya: *Ushbu maqolada umumiy o'рта ta'lim maktablarida tarbiya fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning pedagogik asoslari tahlil qilingan. Maqolada fuqarolik pozitsiyasining tarkibiy qismlari, yosh avlodda vatanga sadoqat, huquqiy ong va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirishning metodik usullari yoritilgan. Shuningdek, dars jarayonida interfaol metodlar va hayotiy vaziyatlardan foydalanishning o'quvchilar dunyoqarashiga ta'siri asoslab berilgan.*

Аннотация: *В данной статье анализируются педагогические основы формирования гражданской позиции у учащихся в процессе преподавания предмета «Воспитание» в общеобразовательных средних школах. Рассматриваются компоненты гражданской позиции, методические методы развития лояльности к родине, правовой осведомленности и социальной ответственности у молодого поколения. Также обосновывается влияние использования интерактивных методов и жизненных ситуаций в уроке на мировоззрение учащихся.*

Abstract: *This article analyzes the pedagogical foundations of the formation of a civic position in students in the process of teaching the subject "Education" in general secondary schools. The article covers the components of a civic position, methodological methods for developing loyalty to the homeland, legal awareness and social responsibility in the younger generation. It also substantiates the impact of the use of interactive methods and life situations in the lesson on the worldview of students.*

Kalit so'zlar: *tarbiya, fuqarolik, pozitsiya, pedagogik, maktab, o'quvchi.*

Ключевые слова: *образование, гражданство, положение, педагогика, школа, ученик.*

Keywords: *education, citizenship, position, pedagogy, school, student.*

Globalashuv davrida yoshlarning dunyoqarashi, o'zini tutishi, turmush tarzi yangi qiyofa kasb etmoqda. Bunga bir tomondan turli millatlarning madaniyatiga taqlid qiluvchilar ko'paygani bo'lsa, ikkinchi tomondan ijtimoiy tarmoqlardagi har xil videokontentlar ta'siriga tushib qolayotganligi deyish mumkin. Ayni mana shu jarayonda ota-ona, qarindosh va o'qituvchilar ta'siri kamayib, bolaning ongida bo'shliq paydo bo'ladi. Maktablarda o'qitilayotgan tarbiya fani, asosan, shu kabi holatlarning oldini olish, noxush vaziyatlarga tushmaslik uchun yoshlarni vatanparvarlik, insoniy tuyg'ular tamoyilida tarbiyalash ustuvor

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

vazifalaridan biridir. Shu sababli, tarbiya masalasiga alohida e'tibor berib kelinmoqda va yurtboshimiz Shavkat Mirziyoyev quyidagicha e'tirof etmoqda: "Aynan ta'lim va ma'rifat bashariyat farovonligining asosiy omillaridan hisoblanadi, insonlarni ezgulikka da'vat etadi, saxovatli, sabr-qanoatli bo'lishga undaydi."²³

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tarbiya fani o'qitilgan ekan, bu jarayonda o'quvchilardagi fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish ishlari olib boriladi. Negaki o'quvchi o'zini shu davlatning bir bo'lagi, muhim a'zosi ekanligini his qilishi kerak. Davlat va jamiyat oldidagi o'z burchi va majburiyatlarini, huquq va qonunlarini bilishi darkor. Buning uchun pedago g ta'lim berish jarayonida oz-ozdan, o'quvchini zeriktirmasdan, zamonaviy texnologiyalarga asoslangan holda dars o'tish orqali singdiradi. Yangi O'zbekistonni barpo etish sharoitida o'sib kelayotgan yosh avlodni vatanparvar, o'z huquq va majburiyatlarini chuqur anglaydigan komil insonlar etib tarbiyalash ustuvor vazifadir. Xususan, umumiy o'rta ta'lim maktablarida bir necha fanlarni o'z ichiga olgan tarbiya fanining joriy etilishi²⁴ o'quvchilarda fuqarolik pozitsiyasini tizimli shakllantirish imkonini beradi. Fuqarolik pozitsiyasi — bu shunchaki bilim emas, balki shaxsning jamiyat hayotidagi faol ishtiroki va daxldorlik hissidir.

O'quvchilarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning pedagogik asoslari quyidagi tamoyillarga tayanadi:

Aksialogik yondashuv: Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni qadrlash.

Faoliyatli yondashuv: O'quvchini jamiyatdagi ijtimoiy loyihalarda (masalan, volontyorlik yoki ekologik aksiyalar) ishtirok etishga o'rgatish.

Huquqiy savodxonlik: Tarbiya fani doirasida Konstitutsiyaviy normalarni hayotiy misollar orqali tushuntirish.

Dars jarayonida quyidagi usullardan foydalanish tavsiya etiladi:

"Keys-stadi" (Vaziyatli tahlil): O'quvchilarga mahalla yoki maktab hayotiga oid muammoli vaziyat beriladi va ular fuqarolik nuqtayi nazaridan yechim taklif qiladilar.

Debatlar: "Mening huquqim va majburiyatim" mavzusida erkin muloqot tashkil etish orqali mustaqil fikrlashni o'stirish.

Loyiha ishlari: "Obod mahallam", "Mening maktabim — mening uyim" kabi kichik ijtimoiy loyihalar ustida ishlash.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tarbiya fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish masalasini o'rganish natijasida quyidagi umumiy qarashlarni keltirishimiz mumkin:

"Fuqarolik pozitsiyasi — barqaror taraqqiyot kafolati: O'quvchilarda fuqarolik pozitsiyasining shakllanishi ularning jamiyatdagi o'zgarishlarga daxldorlik hissi bilan

²³ Milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari. (O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning asarlari va ma'ruzalaridan olingan fikrlar). Nashrga tayyorlovchilar: O.Salimov, Q.Quronboyev, M.Bekmurodov, L.Tangriyev. — Toshkent: Yoshlar nashriyoti uyi. 2019, 119-bet.

²⁴ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida tarbiya fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida. 422-son. 2020-yil 6-iyul.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

yashashiga xizmat qiladi.”²⁵ Bu jarayonda tarbiya fani shunchaki nazariy bilim beruvchi vosita emas, balki o‘quvchining ijtimoiy ongini va huquqiy madaniyatini amaliyotda sinaydigan platforma vazifasini o‘taydi.

Yondashuvlarning yangilanishi: Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishda an’anaviy tushuntirish usullari yetarli emas. Dars jarayonida interfaol pedagogik texnologiyalar (debatlar, rolli o‘yinlar, loyihaviy ta’lim) o‘quvchining mustaqil qaror qabul qilish va o‘z fikrini asoslash qobiliyatini oshiradi. Bu esa yoshlarda “ma’naviy immunitet”ni kuchaytirib, ularni turli yot g‘oyalar ta’siridan himoya qiladi.

Tizimli hamkorlikning ahamiyati: Fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish faqat maktab ta’limi bilan cheklanib qolmasligi lozim. Bu jarayon maktab-oila-mahalla uchligining uzviy bog‘liqligini talab etadi. O‘quvchi maktabda olgan nazariy bilimni mahalla hayotidagi ijtimoiy jarayonlarda qo‘llashi, oilada esa ushbu fazilatlar rag‘batlantirilishi zarur.

Amaliy takliflar:

Tarbiya darslarida o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini baholashning zamonaviy (portfolio yoki reyting) tizimini joriy etish;

Darsliklardagi mavzularni real hayotiy vaziyatlar (masalan, mahalladagi ekologik muammolarni yechish yoki ijtimoiy yordam loyihalari) bilan bog‘lagan holda keyslar bazasini yaratish;

O‘quvchilarning o‘z-o‘zini boshqarish organlari (maktab sardorlar kengashi) faoliyatini Tarbiya fani mazmuni bilan integratsiya qilish orqali liderlik sifatlarini rivojlantirish.

Xulosa qilib aytganda, fuqarolik pozitsiyasi shakllangan yoshlar Yangi O‘zbekistonning asosiy tayanchi va davlat suverenitetining ma’naviy himoyachilaridir. Tarbiya fanini o‘qitish samaradorligini oshirish – millatning ijtimoiy-siyosiy yetukligini ta’minlashga xizmat qiladigan strategik pedagogik jarayondir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari. (O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning asarlari va ma’ruzalaridan olingan fikrlar). Nashrga tayyorlovchilar: O.Salimov, Q.Quronboyev, M.Bekmurodov, L.Tangriyev. – Toshkent: Yoshlar nashriyoti uyi. 2019.

2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori. Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida tarbiya fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida. 422-son. 2020-yil 6-iyul.

3. Ibragimov X.I. Pedagogika nazariyasi (Darslik). – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2015. (Ijtimoiy tarbiya va fuqarolik madaniyati bo‘limlari).

4. Ziyomuhammadov B. Pedagogika. – Toshkent: “Turan-Iqbol”, 2006. (Fuqarolik tarbiyasi asoslari).

²⁵ Ziyomuhammadov B. Pedagogika. – Toshkent: “Turan-Iqbol”, 2006, 67-b. (Fuqarolik tarbiyasi asoslari).

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

5. Hoshimov K., Nishonova S. Pedagogika tarixi. – Toshkent: “Istiqlol”, 2005. (Sharq mutafakkirlarining fuqarolik va adolat haqidagi qarashlari).

